

УДК [631.15:519.86]:636.2

Поси́лаєв В.В., здобувач*[©]*Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва***МОДЕЛЮВАННЯ СУМІСНОСТІ ІНТЕРЕСІВ ПІДПРИЄМСТВ
РЕГІОНАЛЬНОГО М'ЯСОПРОДУКТОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ АПК
З ВИРОБНИЦТВА ЯЛОВИЧИНИ**

На основі моделювання визначено рівень зацікавленості підприємств регіонального м'ясопродуктового підкомплексу АПК у виробництві яловичини.

Ключові слова: м'ясопродуктовий підкомплекс, виробництво яловичини, ціна, зацікавленість підприємств.

Постановка проблеми. Забезпечення населення країни м'ясною продукцією в умовах зниження обсягів виробництва, з одного боку, і скорочення платоспроможного попиту з іншого, викликає необхідність розробки комплексу заходів з підвищення ефективності функціонування та сталого розвитку підприємств вітчизняного м'ясопродуктового підкомплексу.

На сучасному етапі більшість сільськогосподарських підприємств стали самостійними, однак втратили гарантовані ринки збуту, особливо тваринницької продукції. Перехід до ринкових умов господарювання та приватизація м'ясопереробних підприємств були здійснені без урахування інтересів сільськогосподарських товаровиробників, внаслідок чого практично розпалися сировинні зони м'ясокомбінатів. Через низьку платоспроможність населення та збільшення потоку імпортованих продуктів харчування, навіть в умовах катастрофічного падіння виробництва в тваринництві виникають проблеми з реалізацією вітчизняної сільськогосподарської продукції. Якщо проаналізувати реалізацію продукції та ціни за неї, які одержують селяни, то побачимо велику різницю між середнім рівнем закупівельних цін на окремі види продукції в сільськогосподарських підприємствах і цінами на продовольчих ринках [1].

Отже, однією з головних причин функціональних диспропорцій в АПК є розрив між зміною номінальної (вираженої у поточних цінах) величини вартості продукції і доходів та реальним натурально-речовим змістом цього процесу. Щоб забезпечити однакові умови для всіх галузей виробництва і сфер діяльності, ціна має відшкодовувати нормативні затрати і забезпечувати прибутки на авансований у виробництво капітал [2].

Аналіз останніх досліджень. М'ясопродуктовий підкомплекс АПК об'єднує сільськогосподарських товаровиробників, м'ясопереробні підприємства та торговельні організації в єдиному процесі вирощування худоби та птиці, її переробки та реалізації готової продукції. Питання механізму функціонування підприємств м'ясопродуктового підкомплексу, їх ефективності в ринкових умовах господарювання висвітлені в наукових працях вітчизняних вчених-

*Науковий керівник – д.е.н., професор Олійник О.В.

© Поси́лаєв В.В., 2011

економістів В.Я. Амбросова, В.Г. Андрійчука, П.С. Березівського, В.Л. Валентинова, П.І. Гайдуцького, М.В. Зубця, М.М. Ільчука, І.І. Лукінова, О.В. Мазуренко, М.Й. Маліка, В.Я. Месель-Веселяка, О.В. Олійника, В.О. Пабата, Б.Й. Пасхавера, П.Т. Саблука, Є.І. Чигринова, Л.С. Шморгуна, О.М. Шпичака, О.Г. Шпикуляка та ін.

Однак, незважаючи на численні наукові розробки та публікації, недостатньо вивченими залишаються питання визначення ступеня зацікавленості підприємств м'ясопродуктового підкомплексу АПК у співпраці з виробництва яловичини та регулювання взаємовідносин між ними.

Мета статті. Визначити рівень зацікавленості у партнерстві з виробництва яловичини підприємств м'ясопродуктового підкомплексу АПК Харківської області на основі моделювання економічних взаємовідносин між ними.

Виклад основного матеріалу. Нееквівалентний обмін між сільськогосподарськими і переробними підприємствами м'ясного підкомплексу АПК, викликаний низькими цінами на сировину, призводить до розриву міжгалузевих зв'язків і скорочення обсягів виробництва продукції м'ясного скотарства. Для організації ефективної діяльності підприємств регіонального м'ясного підкомплексу АПК доцільно обчислити параметри, які б забезпечували вигідне співробітництво його учасників. З цією метою ми пропонуємо застосувати математичне моделювання, що дозволить провести об'єктивний кількісний та якісний аналіз взаємодії партнерів і визначити аргументовані критерії їх взаємовигідної співпраці.

Розглянемо взаємовідносини учасників м'ясного підкомплексу АПК на прикладі сільськогосподарських підприємств Золочівського району Харківської області і ТОВ «Харківський м'ясокомбінат» (табл. 1.).

Таблиця 1.

Динаміка показників розвитку м'ясного скотарства у сільськогосподарських підприємствах Золочівського району Харківської області та діяльності ТОВ «Харківський м'ясокомбінат»

№ з/п	Показники	Роки		
		2007	2008	2009
1	Кількість підприємств Золочівського району, які вирощують ВРХ на м'ясо	14	14	14
2	Кількість підприємств Золочівського району, які реалізують худобу ТОВ «Харківський м'ясокомбінат»	12	12	12
3	Середньорічне поголів'я великої рогатої худоби на вирощуванні та відгодівлі, голів	3892	3103	2807
4	Середньодобова продуктивність 1 голови великої рогатої худоби на вирощуванні та відгодівлі, грам	309	410	430

Продовження табл. 1

№ з/п	Показники	Роки		
		2007	2008	2009
5	Річний приріст живої маси великої рогатої худоби на вирощуванні та відгодівлі, ц	4387	4643	4095
6	Реалізовано великої рогатої худоби в живій вазі – всього, ц	8352	6772	7693
7	в тому числі ТОВ «Харківський м'ясокомбінат», ц	4910	5242	3312
8	Середня ціна реалізації худоби ТОВ «Харківський м'ясокомбінат», грн./ц	636,17	481,32	936,54
9	Повна собівартість 1 ц живої маси великої рогатої худоби реалізованої на м'ясо, грн.	825,70	805,90	1024,00
10	Одержано сільськогосподарськими підприємствами району від реалізації великої рогатої худоби ТОВ «Харківський м'ясокомбінат» прибуток (збиток), тис. грн.	-930,6	-185,7	-289,7
11	Рівень рентабельності (збитковості) вирощування та відгодівлі великої рогатої худоби, %	-23,0	-4,4	-8,5
12	Вироблено ТОВ «Харківський м'ясокомбінат» м'ясопродуктів у перерахунку на м'ясо (забійна вага), ц	2357	2621	1656
13	Операційні витрати м'ясокомбінату, тис. грн.	4585,4	6477,1	4583,6
14	Вартість закупленої м'ясосировини, тис. грн.	3123,5	44102	3101,8
15	Операційні витрати за мінусом вартості м'ясосировини, тис. грн.	1461,9	2066,9	1481,8
16	Вартість переробки 1 кг м'яса (без вартості сировини), грн.	6,20	7,89	8,95
17	Вартість 1 кг реалізованої продукції в перерахунку на м'ясо (оптова ціна), грн.	12,56	16,30	18,31
18	Оптова ціна реалізації 1 кг яловичини, грн.	19,29	27,62	28,21

*Джерело. Розраховано автором за даними сільськогосподарських підприємств Золочівського району Харківської області та ТОВ «Харківський м'ясокомбінат»

З наведених у табл. 1. даних видно, що в Золочівському районі Харківської області велика рогата худоба на м'ясо вирощується у 14 сільськогосподарських підприємствах, з яких 12 реалізують її ТОВ «Харківський м'ясокомбінат». Чисельність відгодівельного поголів'я худоби в цих господарствах з року в рік зменшується і, за підсумками 2009 року, їх середньорічна кількість склала лише 2807 голів.

При цьому спостерігається зростання середньодобової продуктивності, однак темпи росту продуктивності менші, ніж темпи зростання повної собівартості реалізованої худоби, рівень якої перевищує середню ціну реалізації

продукції. Так, за підсумками 2009 року лише два підприємства району мали прибуток від реалізації великої рогатої худоби на м'ясо, тоді як ТОВ «Харківський м'ясокомбінат», який переробляє вироблену сільськогосподарськими підприємствами м'ясосировину і реалізує готову продукцію, має щорічно загальну рентабельність не нижче 8 %.

Щоб з'ясувати, наскільки зацікавлені сьогодні сільськогосподарські товаровиробники у вираженні та реалізації великої рогатої худоби на м'ясопереробні підприємства, обчислимо взаємовигідність їх відносин за допомогою удосконаленої нами економетричної формули [3]:

$$\alpha = \frac{(Q_{\text{вир}} - Q_{\text{пер}}) \cdot P_{\text{опт}} + Q_{\text{пер}} \cdot P_{\text{зак}} - Q_{\text{вир}} \cdot C_{\text{вир}}}{D(P_{\text{опт}}) \cdot P_{\text{опт}} + Q_{\text{пер}} \cdot (P_{\text{зак}} + C_{\text{пер}})} - 1 \quad (1)$$

де α - цільова функція, яка відображає рівень зацікавленості (умовний коефіцієнт) сільськогосподарського виробника і м'ясопереробника у партнерстві ($0 \leq \alpha \leq 1$);

$P_{\text{зак}}$ - закупівельна ціна одиниці м'ясосировини м'ясокомбінатом у сільськогосподарських підприємств;

$P_{\text{опт}}$ - ринкова ціна одиниці готової продукції (яловичини) м'ясокомбінату;

$Q_{\text{вир}}$ - кількість м'ясосировини, вирощеної сільськогосподарськими підприємствами;

$Q_{\text{пер}}$ - кількість м'ясосировини, закупленої м'ясокомбінатом;

$C_{\text{пер}}$ - витрати м'ясокомбінату на переробку одиниці м'ясосировини;

$C_{\text{вир}}$ - витрати сільськогосподарських підприємств на виробництво одиниці м'ясосировини;

k_1, k_2 - коефіцієнти кореляційно-регресійної залежності обсягів реалізації готової продукції (яловичини) від ціни.

У наведеній економетричній формулі (1) функція α за своєю сутністю характеризує структуру економічних відносин між сільськогосподарськими товаровиробниками м'ясосировини (жива маса великої рогатої худоби) та переробним підприємством - м'ясокомбінатом, який одночасно виступає на ринку і продавцем готових м'ясопродуктів (яловичина). Водночас α є своєрідною мірою ринкових відносин підприємств м'ясопродуктового підкомплексу при виробництві яловичини.

Після підставлення у формулу (1) показників виробничо-фінансової діяльності сільськогосподарських підприємств Золочівського району Харківської області і ТОВ «Харківський м'ясокомбінат» за 2009 рік (табл. 1) одержимо наступний результат:

$$\alpha = \frac{(7693 - 3312) \cdot 0,5 \cdot 28,21 + 3312 \cdot 9,36 - 7693 \cdot 10,24}{(0,525 \cdot 28,21 - 1332,7) \cdot 28,21 + 3312 \cdot 9,36 + 3312 \cdot 0,5 \cdot 8,95} - 1$$

$$\alpha = \frac{14018,005}{8643,850} - 1 = 0,62$$

Здійснивши аналогічні розрахунки за даними 2007 і 2008 років, ми

встановили, що середній коефіцієнт зацікавленості у виробництві яловичини коливається в межах: $0,6 \leq \alpha \leq 0,7$. Тобто, ТОВ «Харківський м'ясокомбінат» привласнює понад 60% виручки від реалізації яловичини, в умовах закупівлі великої рогатої худоби у сільськогосподарських товаровиробників за ціною 8,41 - 9,36 грн. за 1 кг живої ваги. За такого рівня закупівельних цін на велику рогату худобу 10 з 12 сільськогосподарських підприємств Золочівського району мали у 2009 році збитки від вирощування та відгодівлі худоби.

Якби фактична закупівельна ціна 1 т живої маси великої рогатої худоби дорівнювала 14102 грн. (теоретично обґрунтована нами мінімальна ціна реалізації худоби на м'ясо сільськогосподарськими підприємствами Харківської області при нормативній собівартості та 5% рівні рентабельності), то в сільськогосподарських підприємствах Золочівського району рентабельність м'ясного скотарства підвищилася би до 30%. Рентабельність переробки великої рогатої худоби ТОВ «Харківський м'ясокомбінат», при цьому, становитиме 22%. Отже, усі підприємства регіонального м'ясопродуктового підкомплексу АПК могли б одержати доходи, достатні для покриття витрат і здійснення розширеного відтворення при виробництві яловичини.

Висновки. Наведена математична модель економічної сумісності інтересів сільськогосподарських товаровиробників і м'ясопереробних підприємств при виробництві м'ясної продукції (яловичини) реалізує можливість вибору параметрів, що усувають монопольний диктат закупівельних цін на м'ясосировину сільськогосподарських підприємств. Обґрунтовані рівні закупівельних цін на живу масу великої рогатої худоби дадуть змогу підприємствам регіонального м'ясопродуктового підкомплексу АПК отримати достатню рентабельність, що дозволить формувати партнерські відносини між ними і забезпечить збалансований їх розвиток.

Література

1. Малік М.Й. Проблемні питання розвитку кооперації та інтеграційних відносин в АПК / М.Й. Малік, Ю.Я. Лузан // Економіка АПК. – 2010. - № 3. – С.3-8.
2. Шпичак О.М. Теоретичні основи необхідності дотримання еквівалентності обміну в АПК та шляхи його досягнення / О.М. Шпичак // Вісник аграрної науки. – 2002. – № 2. – С. 5-12.
3. Одінцов М.М. Моделювання еквівалентних взаємовідносин інтегрованих учасників молокопродуктового підкомплексу / М.М. Одінцов // Економіка АПК. – 2010. - № 9. – С. 34-37.

Summary

Posyalaev V.V.

Kharkiv National Agricultural University named V.V. Dokuchaev

MODELLING INTERACTION OF INTERESTS OF ENTERPRISES IN REGIONAL MEATPRODUCTION SUBCOMPLEX OF AIC WITH PRODUCTION OF BEEF

The level of the subcomplex enterprises interest in beef production has been determined on the base of simulation.

Key words: *meat subcomplex, beef production, price.*

Стаття надійшла до редакції 12.04.2011 р.